

Bu Evliya Çelebi İle Dünyayı Gezdiğimdir

Leyla'ma vuslat şansımı tamamen yitirdiğimi düşünmeden edemedim. Eğer bulabilseydim onun mezarı toprağında açan çiçekleri koklamak, çevresinde biten otlarla söyleşmek, belki onların yerinde olmayı teklif etmek; ve eğer orada hayat devam ediyorsa ve Leyla'mın yurdunda bir tek bile insan var ise, belki aynı soydandır, genlerinde aynı aşkı taşıyordur diye ellerini öpmek isterdim hiç şüphesiz, içim içime sığmayan bir yolculuk serüveniydi, aşkı arıyordum, aşkı arıyordum. Yıpranmış bünyeme böylesi bir gençlik heyecanı fazla gelse de, beni çilek iken dalımdan koparan güzelin o vakit öpemediğim dudaklarının, belki savrulmaya başlayan toprağını ve tozunu öpebilmek istiyordum. Sanki ben bir yeniçeriydim ve bütün o coğrafya kendi yurdum, devşirildiğim uzak ülkem idi. Bütün yolculuk boyunca hep böyle düşündüm ve kendimi inandırdım, ama ne anamı, ne kardeşlerimi kucaklayabildim, ne de yurdumun serin yamaçlarına uzanıp ağlayabildim. Leyla'mın her zaman benimle olan hayalinden başka birine rastlayamadım. Simdi düşünüyorum da, Evliya'nın romantik dünyasıydı belki de beni yeniden o heyecana sürükleyen. Çünkü Evliya ile birlikte yaşamak, dağda bayırda bile olsa başlı başına bir saadettir.

Evliya, Ahmed Yesevi neslinden Derviş Mehmed Zilli'nin oğluydu. Aslen Germiyanlı olsa da katıksız bir İstanbul çocuğuydu. Ona herkes Çelebi diyordu. Gerçekten de bir çelebide bulunabilecek bütün özellikler, centilmenlik, şiir bilgisi, okuryazarlık, nezaket, iyi kalplilik, dürüstlük, ataklık ve kahramanlık, her şey vardı. 19 yaşlarındayken canı kadar sevdiği İstanbul'u adım adım dolaşmaya ve gördüklerine ibret ve dikkat nazarıyla bakmaya başladığını sık sık söylemesinden biliyorum. Bu dönemde mekân duygusu ve gözlem yeteneği o kadar gelişmiş ki her yeri görmek, görmek istemiş. Sekiz yıl kadar evvelmiş, Ağustos sıcaklarına rastlayan Ramazan'ın Kadir Gecesi'nde bir rüya görmüş. Rüyasında Haliç'te, Yemiş İskelesi yakınındaki Ahî Çelebi Camii'nde mübarek bir zatın arkasında ve kutlu bir cemaat içinde namaz kılıyormuş. Namazdan sonra o zatın Hazret-i Peygamber, yanındakilerin de dört büyük halife ile Ashab'dan insanlar olduğu kendisine bildirilmiş. Çelebi derhal Peygamberimiz'in elini öpmek arzusuyla yerinden fırlayıp önünde diz çökmüş ama heyecandan dili dolaşınca "Şefa'at ya Rasulallâh!" diyeceği yerde ağzından "Seyahat ya Rasulallâh!" kelimeleri dökülürmüş. Hazret-i Peygamber de onu seyahat ile müjdelemiş.

Osmanlı coğrafyasının her yanını, hatta sınır ötesi kentleri karış karış dolaşmak niyeti Çelebi'nin. Delilik bu yaptığı. Kimi zaman han odalarında destanlar dinliyor, kimi zaman da çarşıların kalabalığına karışıp değişik diller konuşan insanlarla tanışıyor. Kaç defasında zengin konaklarına misafir olduğuna; yahut dağ başlarında, terk edilmiş kalelerde bir ateşin etrafına toplanmış başıbozuklarla dertleştiğine ben tanışım. Liman kentlerinde konaklamayı, yıkık surları adımlarıyla ölçmeyi ve kitabına öylece yazmayı çok sever o. Yeri gelir bin bir çeşit nesneyi elleriyle tartar, yeri gelir kervanlara katılıp hayallerinin ötesine yürür. Anadolu, Balkanlar, Karadeniz, Güney Rusya, Kafkaslar, Mezopotamya ve daha nice diyarlar, iller, beldeler, coğrafyalar onun sabırla ve severek dolaştığı yerler arasında.

Her milletten bilgi verdiği kitabını kâğıt parçalarına yazarak biriktirir, sonra onları birbirine ciltler halinde diker, yapıştırır ve satır aralarına yorumlarını katar. Pek çok diyarın insanlarına, sosyal hayatlarına, kültürlerine ait menkıbeler anlatır. Buralarda yaşamış çağlar öncesinin kralları, sultanları sanki onun arkadaşlarıdır; onların öykülerini dillendirip kendisini dinleyenlere kissadan hisse verir. Dünyanın ne kadar ilgi çeken malumatı varsa Evliya bunları Seyahatnâme'sine yazar ve okuyanları hayretten hayrete düşürür. Edirne Darüşşifası'nda akıl hastalarının nasıl tedavi edildiklerini, paşaların nasıl güreş tuttuklarını ve ok yarışlarının nasıl yapıldığını, Domaniç ormanlarındaki servilerden ok çıvgınlarının nasıl kesildiğini, Bolu'da eski çamların nasıl boduç ve bardak olduğunu, Kıbrıs taşından yapılan giysilerin yakılarak nasıl temizlendiğini, Divriği kedilerinin ve Erdebil farelerinin nasıl birbirlerini avladıklarını, Viyana'da akıllara durgunluk veren beyin ameliyatının safhalarını, Çanakkale Boğazı'nda top şenliklerinin nasıl yapıldığını hep onunla beraber gezerken öğrenmişim.